

Pandemia 2020 – restart pedagogic

Alexandru UNGURU

UNATC „I.L. Caragiale” București, România
alecsgruru@gmail.com

Abstract: March 2020 will certainly remain, in the history of artistic university education, an unexpected turning point, causing dramatic changes that fundamentally upset everyone's life. This article does not aim to discuss the causes of the Covid-19 pandemic, nor the diversified reaction that the governments of different states have had, but is rather an attempt to identify a possible common area in the evolution of the way in which artistic education, especially theatre education and, more precisely, education focused on Acting/Actor's Art, will be able to navigate through this challenging period that is unlikely to end very soon.

Keywords: 2020 pandemic, theatre, theatre pedagogy, acting, on-line teaching, on-line rehearsing.

Martie 2020 va rămâne, cu siguranță, în istoria învățământului universitar artistic, un punct de cotitură neașteptat.

Ceva fără precedent în istoria apropiată s-a produs. Un eveniment de anvergură globală, pentru care nu era nimeni pregătit, a determinat schimbări dramatice care au bulversat fundamental viața tuturor.

Acesta nu este locul pentru a dezbate cauzele apariției pandemiei de Covid-19 și nici reacția diversificată pe care guvernele diferitelor state au avut-o. Aici este locul unde voi încerca să intuiesc o posibilă zonă comună în evoluția felului în care învățământul universitar artistic, în special cel teatral și, mai ales, cel axat pe Actorie/Arta Actorului, va putea să treacă prin această perioadă ce se anunță a fi de lungă durată.

Este un loc comun, în conștiința teoreticienilor ce își dedică viața studiului artelor, faptul că, de-a lungul istoriei, noile tehnologii nu au dus la dispariția artelor, a căror existență păreau că o periclitează.

Cinematografia nu a ucis Teatrul. Fotografia nu a ucis Pictura. Computerele și artele digitale, care au devenit posibile, nu au ucis desenul și grafica în formula lor clasică. Fiecare nou val tehnologic a dus la apariția a noi ramuri artistice care au potențat capacitatea ființei umane de a-și exprima, cu mai mare acuitate sau cu mai multă profunzime, dorința de a crea și, astfel, de a face mai inteligibilă existența.

Epoca digitală ce marchează începutul prezentului secol a făcut ca fiecare posesor de smartphone să devină o entitate nouă – un creator cu o putere de calculare imensă, comparativ cu strămoșii săi care, acum aproape două secole, erau amețiți de viteza primului tren cu aburi. Ubicuitatea acestui obiect, care face ca interconectivitatea să fie un nou factor de anxietate, l-a propulsat în martie 2020 în instrumentul care a reușit să mențină, într-o relativă mișcare, roțile atât de fragile ale sistemelor de învățământ.

Brusc, milioane de profesori s-au văzut spoliați de statutul pe care îl impune catedra și

aruncați, alături de sutele de milioane de elevi și studenți, într-o realitate semivirtuală care nu avea rigiditatea necesară pentru a proteja cutumele sistemelor educaționale.

Jaime Saavedra, fost Ministru al Educației, în Peru, în perioada 2013-2016, ajuns lider al Educational Global Practice la World Bank Group, datorită impactului avut asupra sistemului peruvian de învățământ, menționa într-un interviu recent dat către CNN faptul că, la nivel mondial, 33 de procente din întreaga populație cu venituri medii și joase nu pot citi sau înțelege un text simplu. Aduc acest exemplu în discuție deoarece Învățământul Superior de Arta Actorului lucrează în mod special cu ceea ce putem numi „text”. Imposibilitatea generațiilor succesive de a se conecta la informație prin intermediul textelor ce depășesc 280 de caractere – lungimea maximă a unui tweet – devine o problemă cu care se confruntă deja pedagogii din zona învățământului superior.

Ținând cont de aceste realități, se poate afirma că perioada de acomodare a cadrelor didactice a fost una extrem de dură și mult mai disturbantă decât părea la început. Deși accesul la internet nu este o problemă, pentru o vastă majoritate a studenților și a cadrelor didactice, o miriadă de alte obstacole au devenit corvoada zilnică a celor care încercau să continue procesul de învățământ. Cu toate acestea, nu puțini au fost cei care au demonstrat că resursele creativității sunt infinite. Deocamdată, apariția distanțării sociale impuse sau auto-impuse nu a dinamizat eferescența celor implicați în procesul de învățământ.

Consider că momentul este propice pentru o privire de ansamblu a atitudinii și atmosferei care plutește în mediul Învățământului Superior de Arta Actorului.

Este vorba despre un segment extrem de fin din spectrul învățământului superior și evoluția sa este extrem de fragilă, deocamdată, cu toate că, la nivel internațional, există inițiative precum International Institute of Online Education (IIOE) care ating multiple

sectoare ale educației de nivel terțiar și care facilitează accesul la educație în țări diverse precum China sau Kenya – acest tip de inițiativă nu atinge însă zona artelor performative.

Să păstrăm în gând o latură esențială a procesului prin care un student ajunge să capete un instrumentar complex în ceea ce privește Arta Actorului. Dacă există anumite segmente în educație ce pot fi transmise și teoretic sau într-un raport intermediat de interfețe virtuale, aceste segmente au o pondere redusă în volumul de muncă. Interacțiunea cu un partener scenic, observarea de către pedagog a studenților, în ansamblul lor, în sala de curs, și, mai ales, a celor prinși în dezvoltarea unor exerciții colective, nu poate fi realizată prin monoculul camerei de filmat.

Michele Apriña Leavy (citată în *Teaching Acting in the Time of COVID-19: Where is Everybody?*, 2020), actriță și profesoară de actorie în San Diego: „Chiar dacă este posibil să predai anumite aspecte legate de artele performative prin mediul online sau de la distanță, nu este o modalitate ideală. Deși poți explica teoria și studenții pot citi detaliile, greutatea apare atunci când ajungi la practică, iar studenții sunt dezavantajați pentru că nu pot avea o interacțiune adevărată în timp real cu o altă ființă umană. Este extrem de dificil să te vezi nevoit să interacționezi prin gămălia de ac a camerei care te separă de celălalt. Chiar și la un curs de „interpretare pentru camera video”, ai nevoie de o altă persoană lângă tine cu care să poți avea o interacțiune sinceră. Nuanțele și subtilitățile sunt pierdute în traducere, ca să zic așa, mai ales atunci când rețeaua de internet își pierde semnalul sau când imaginea îngheață, ori legătura cade în totalitate”.

Sunt convins că este o atitudine universal valabilă mai ales în zona de predare euro-atlantică. La Universitatea Stanford, de exemplu, profesorul Matthew Smith (citată în Feder, 2020), șeful Departamentului de Studii de Teatru și Performance, prezenta situația actuală în felul următor: „Profesorilor noștri de dans și teatru li se cere să facă ceva aproape imposibil – să transfere, într-un mediu digital,

practici care depind de prezența unor corpuri vii într-un spațiu comun – dar au venit cu reacții extrem de creative pentru a face față acestei situații. Ținem cursuri online de dans ce conectează dormitoarele sau sufrageriile studenților sau parcurile, ori curțile din spatele casei, iar antrenamentul de actorie se desfășoară pe grupe separate în cadrul aplicației Zoom”.

Există multiple căi prin care activitatea departamentelor de Arta Actorului reușește să păstreze, în această perioadă, măcar contactul cu studenții dacă nu și nivelul maxim de interacțiune necesar relației meșter-ucenic.

Mihai Zgondoiu (citată în Dumitrache, 2020), artist plastic și lectorul universitar, atât la UNArte din București, cât și la Universitatea de Vest din Timișoara, cu toate că nu este angrenat în tipul de învățământ specific Artei Actorului, merită menționat, deoarece reușește să puncteze cele câteva noduri insurmontabile în învățământul artistic universitar în perioada pandemiei: „Faptul că am devenit niște pontatori de Excel-uri – asta duce la moartea creativității. Săptămânal, în contextul pandemiei, în care toate cursurile s-au mutat în mediul online, avem de făcut pontaje, dări de seamă, referate și multe alte operațiuni tehnice de rutină, care îți iau mai mult timp decât cursurile în sine. Trebuie să precizez că aceste cursuri online nu se potrivesc în totalitate cu profilul vocațional. Una este să stai față în față cu studentul, să îi explici, iar unde nu înțelege să îi arăți cum se face – căci e vorba și despre o manualitate în cazul nostru – și alta e să îi răspunzi printr-un comentariu – «Schimbă linia aia». Cred că ar trebui să se mai lucreze la programele actuale și la softurile care să suplinească partea atelierului ca spațiu fizic, care este extrem de importantă, cum importante sunt și emulația și energia create între student și profesor”. Sunt convins că ne-am confruntat cu toții, în această perioadă, cu un flux mult mai mare de birocrație și cu o diluare a interacțiunii specifice procesului pedagogic. Cu toate că Arta Actorului nu are absolut deloc în construcție

un „cum să faci”, pe care profesorul să îl arate studentului – indicație aparent necesară în pedagogia artelor plastice –, este indubitabilă necesitatea interacțiunii într-un spațiu comun care permite ființei umane să se manifeste și să poată fi observată multilateral, și nu unilateral.

Angela Malfitano (citată în *Il teatro ai tempi del coronavirus*, 2020), regizoare și profesoară a Universității din Bologna, spunea că a dezvoltat o curiculă specifică perioadei de carantină menită să dezvolte abilitățile specifice lucrului cu camera de filmat din punctul de vedere al viitorului actor. Insista de asemenea că „trebuie să începem să gândim într-un mod diferit și asta cât mai repede cu putință. Azi nu mai putem spune «eu nu prea le am cu tehnologia». E un lux și un suicid profesional să gândești așa”.

Nu trebuie lăsat neatins nici orizontul perspectivelor teatrului ca spectacol în mediul online. Regizorul și pedagogul Balakrishnan V. (citată în *Drama during COVID-19: How theatre is going online*, 2020) de la Teatrul Nisha din Chennai, India remarcă: „internetul este deja inundat cu prea multe opțiuni (legat de oferta de piese de teatru filmate și transmise în mediul online, n.a.). În plus nu știu câți dintre noi se aventurează dincolo de Netflix pentru a se delecta cu niște operă sau teatru clasic”.

Momentul instituirii stării de urgență la nivel național pe teritoriul României, din 16 martie 2020, a fost precedat de decizia Universității Naționale de Artă Teatrală și Cinematografică „I.L. Caragiale” de a suspenda cursurile. Măsurile de protecție au fost necesare și decizia, cu toate că era una dificilă, a fost luată cu fermitate și responsabilitate de către conducerea UNATC.

Trecerea în mediul online a fost una organică, iar majoritatea cursurilor universității au putut fi continuate prin intermediul platformelor de tip Zoom.

Cu toate acestea, lucrând alături de studenții Grupei B a anului III, an terminal, m-am văzut în imposibilitatea de a materializa munca depusă în vederea realizării unui spectacol de licență. Din fericire, majoritatea

studenților făceau deja parte din proiecte a căror premieră avusese deja loc. În perioada imediat următoare am demarat, sub îndrumarea conf. univ. dr. Liviu Lucaci și a lect. univ. dr. Ștefana Samfira, o serie de lecturi menite să mențină starea alertă a studenților.

După aproximativ 4 săptămâni, lucrul cu o parte dintre studenți a putut fi materializat într-o formulă de spectacol-lectură filmat. Astfel, *Cântăreața cheală* a lui Eugen Ionesco ne-a oferit prilejul de a sonda absurdul prezentei situații. Cei 6 studenți au reușit să-și aprofundeze rolurile chiar și în condițiile carantinei la domiciliu și al repetițiilor on-line.

Pe de altă parte, studenții secției de Arta Actorului din anii terminali au fost extrem de afectați de această perioadă. Au reușit să își redacteze lucrările de licență, însă nu au putut duce până la un punct maxim procesul de refacere a parcursului scenic. Majoritatea studenților au menționat în lucrările lor această neobișnuită perioadă ce a dus la o regândire a valorilor unei profesii care s-a dovedit fragilă în fața unui eveniment care poate fi rezumat cu sintagma devenită deja clișeu: „distanțare socială”.

Un alt amănunt care creează o problemă nouă pentru procesul pedagogic de predare a artei actorului, este continua conștientizare a sinelui în raportul intermediat de platformele de tipul Zoom sau Whatsapp.

Faptul că imaginea transmisă de cameră este, de asemenea, prezentă pe ecranul de comunicare, în cele mai multe situații, creează un element de distragere a atenției asemănător unei permanente oglinzi. Nu există deocamdată studii în această direcție, dar efectul poate fi deja observat în atitudinea mult mai neimplicată și mai absentă a tuturor celor care au trăit experiența unui curs online. Nu poate fi adus în discuție cazul cursurilor online plătite, deoarece nu încapă o comparație cu cele subvenționate din învățământul de stat.

O avalanșă de impedimente se arată deja la orizont atâta timp cât această situație fără precedent nu pare a se apropia de final. Cu speranța că resursele de creativitate sunt cu adevărat inepuizabile, închei transformând puțin apelul lansat de Ion Heliade-Rădulescu, în urmă cu aproape două secole: *Conectați, oricum, numai conectați!*

Referințe online:

1. (2020) *Teaching Acting in the Time of COVID-19: Where is Everybody?*, <https://www.ucdavis.edu/arts/blog/teaching-acting-time-covid/>
2. FEDER, Sandra (2020) *Performance in a remote world: Q&A with Stanford's chair of Theater and Performance Studies*, <https://news.stanford.edu/2020/04/23/theater-covid-19/> (accesat 10.05.2020)
3. (2020) *Il teatro ai tempi del coronavirus*, <https://www.hystrio.it/numero/numero-2-di-aprile-giugno-2020/> (accesat 15.06.2020)
4. (2020) *Drama during COVID-19: How theatre is going online*,
5. <https://www.google.com/amp/s/www.thehindu.com/entertainment/theatre/drama-during-covid-19-how-theatre-is-going-online/article31247930.ece/amp/>
6. (accesat 10.05.2020)
7. DUMITRACHE, Silvia (2020) „Arta momentului nu se produce pentru a fi pusă în casă, ea este o experiență complexă în sine” – Interviu cu Mihai Zgondoiu , <https://www.observatorcultural.ro/articol/arta-momentului-nu-se-produce-pentru-a-fi-pusa-in-casa-ea-este-o-experienta-complexa-in-sine/> (accesat 15.06.2020), (accesat 10.05.2020)

Alexandru Unguru este actor, regizor, acting coach, emotional coach și dramaturg, profesor asociat al UNATC „I.L. Caragiale” București la Catedra de Arta Actorului, și-a susținut teza de doctorat „Realismul fantastic în teatrul postmodern” în 2011, sub coordonarea prof. univ. dr. Adriana Marina Popovici. Din 2014 scrie și regizează piese de teatru utilizând spațiile teatrului independent din București, creând spectacolele: „Köln”, „Nenumitul Edi Cârlan”, „Declick”, „Ka-chiiing!”, „Akasă”, „Doi și un Tulnik”, „De veghe în lanul de ocară”, „ADD Libitum”. A regizat spectacolele: „Plăcerile adulterului” de Valentin Krasnogorov și „Casa Plină” de Estela Leñero. Ca actor a colaborat cu Teatrul Metropolis, Teatrul de Comedie, Teatrul Național de Operetă „Ion Dacian”, Teatrul Odeon (proiectul „Clasic e Fantastic”). A fost implicat în proiecte cinematografice de lung-metraj precum „Minte-mă frumos în Centrul Vechi” (2016 – regia Iura Luncașu), „Kira Kiralina” (2014 – regia Dan Pița), „Îngerul necesar” (2007 – regia Gică Preda). Susține și elaborează ateliere de coaching prin tehnicile de arta actorului în țară sau în străinătate (Marea Britanie, Polonia, Italia, Danemarca, Spania, Azerbaijan, China, Franța, Germania). A regizat două scurt-metraje: „Pescarul” - 2016, care a participat la Festivalul Cinemaiubit 2017 și „Doamne ajută” - 2019. În 2019, scenariul de film „The Reunion” a obținut la Salonic un grant din partea See Cinema Network.

Alexandru Unguru is an actor, director, acting coach, emotional coach and playwright, adjunct professor at UNATC „I.L. Caragiale” Bucharest in the Actor's Art Department, has defended his doctoral thesis „Fantastic Realism in Postmodernist Theatre” in 2011, under the coordination of prof. Adriana Marina Popovici. Since 2014 he writes and directs plays using the spaces of the independent theatres in Bucharest, creating the performances: „Köln”, „The Unnamed Edi Cârlan”, „Declick”, „Ka-chiiing!”, „Akasa”, „Two and a Tulnik”, „De veghe în lanul de ocară”, „ADD Libitum”. He directed: „The Delights of Adultery” by Valentin Krasnogorov and „Full House” by Estela Leñero. As an actor he collaborated with the Metropolis Theatre, the Comedy Theatre, the „Ion Dacian” National Operetta Theatre, the Odeon Theatre („Classic is Fantastic” project). He has been involved in feature-length film projects such as „Remember Me Beautiful in the Old Town” (2016 - directed by Iura Luncașu), „Kira Kiralina” (2014 - directed by Dan Pița), „Necessary Angel” (2007 - directed by Gică Preda). He supports and elaborates coaching workshops through the actor's art techniques in the country or abroad (Great Britain, Poland, Italy, Denmark, Spain, Azerbaijan, China, France, Germany). He directed two short films: „The Fisherman” - 2016, which participated in at the 2017 Cinemaiubit Festival and „God Help” - 2019. In 2019, his screenplay „The Reunion” won a grant in Thessaloniki from the See Cinema Network.